

Idrottsarkivering

KENTH SJÖBLOM

Idrottsforskningen är ännu relativt ung som akademisk genre i hela Norden och en målmedveten arkivering av idrottsdokument är ett projekt som börjat verkställas på allvar först under 1980-talet. Mycket har redan hunnit gå förlorat, då idrottsorganisationerna inte i alla fall varit medvetna om forskningsvärdet hos deras handlingar. Det finns talrika exempel på att organisationerna först låtit skriva en historik och därefter gjort sig av med sina gamla handlingar. Bland idrottshistoriker insåg man dessa problem och skred till verket för att rädda det som fanns kvar. Denna översikt ger en bild av idrottsarkiveringens nuläge i de nordiska länderna – med tonviken på Finlands Idrottsarkiv – samt några framtidsvisioner för att vidareutveckla nordiskt samarbete.

Finlands Idrottsarkiv – en förebild

Planer på att inrätta ett idrottsarkiv i Finland framlades redan på 1920-talet i samband med förberedelserna för att grunda ett idrottsmuseum. Arkivet lät dock vänta på sig fram till 1985, medan museét öppnades för allmänheten 1943 och idrottsbiblioteket 1946. Idrottshandlingar arkiverades i museets utrymmen redan tidigare, men främst rörde det sig om handlingar som museét fick motta i samband med sina insamlingar av idrottstraditioner. Materialet förvaltas numera av idrottsarkivet.

I slutet av 1970-talet startade Idrottsvetenskapliga Sällskapet (Liikuntatieteellinen Seura) ett historieprojekt, som skulle utreda Finlands idrottshistoriska förflutna. Ett viktigt led i projektet var att kartlägga idrottsorganisationernas arkiv och i samband härmed inleddes planeringen för ett centralt idrottsarkiv. Avsikten var, att de fyra centrala idrottsförbunden (Finlands Riksidrottsförbund [SVUL], Arbetaridrottsförbundet [AIF/TUL], Finlands Bollförbund och Finlands Svenska Centralidrottsförbund [CIF]) skulle låta samla sina handlingar i ett gemensamt arkiv. I planeringen deltog även sakkunniga från riksarkivet och idrottsvetenskapliga fakulteten i Jyväskylä samt Finlands Idrottsmuseistiftelse. Projektet strandade temporärt i början av 1980-talet, emedan AIF ansåg att arbetarrörelsens arkiv var mera kompetenta att ta hand om handlingar som anknöt sig till arbetartradition. Eventuellt befarade man också, att handlingarna rörande arbetaridrotten skulle komma i skuggan av riksidrottsförbundets arkiv. Man löste problemet genom att reservera en forskartjänst, vars innehavare i första hand skulle

ansvara för arbetaridrottsarkivet och vara förtrogen med arbetarrörelsen och dess förflutna. Sålunda kunde man samla alla centralförbund under ett tak och avtalet om grundandet av ett centralt idrottsarkiv undertecknades 1982. Verksamheten inleddes 1.3.1985 med en arkivarie, en forskare och ett arkivbiträde och sammansättningen är fortfarande densamma även om vissa personskiften skett.

Finlands Idrottsarkiv hör till kategorin arkiv av privat karaktär som åtnjuter statsstöd för sin verksamhet. 80% av utgifterna täcks med statsstöd och den resterande delen står centralförbunden för. Förutom normala arkivrutiner har idrottsarkivet också till uppgift att ge råd i arkiveringsfrågor och arrangera arkivskolning för idrottsorganisationernas personal. Idrottsarkivet deltar även i insamlingen av idrottsminnen och -traditioner och strävar till att främja och utveckla idrottsforskningen.

Idrottsarkivet ombesörjer i första hand centralförbundens, deras distrikts och grenförbunds handlingar. Dessutom förvaltar arkivet flera intressanta privata samlingar och arkiv efter personer som verkat inom idrottslivet eller själva varit aktiva idrottsutövare. Flera idrottsföreningar har också deponerat sina handlingar i idrottsarkivet, liksom även institutioner som Finlands olympiska kommitté och Stadionstiftelsen. Finlands Idrottsarkivs samlingar omfattar nu uppskattningsvis en hyllkilometer handlingar från tiden 1860-1990. Innehållet är brokigt och mångsidigt. Man kan skapa sig en bild av det finländska idrottslivets utveckling från förbunds- till personnivå och studera enskilda idrottsgrenars utveckling under ett helt sekel.

För ett par år sedan trädde idrottsarkivet in i dataåldern. Arkivets översiktskatalog förs numera på minidator och upptar de centrala uppgifterna om arkivbildaren, materialets huvudsakliga innehåll, uppgifter om donatorer, anteckningar om eventuella sekretessbestämmelser och uppgjorda arkiv- eller inventarieförteckningar samt övriga uppgifter som belyser arkivbeståndet. Datorn ger möjlighet till snabba och mångsidiga sökningar i idrottsarkivets samlingar. De detaljerade arkivförteckningarna förs in på dator och står till forskarnas förfogande i idrottsbiblioteket. Muséets föremålsförteckning samt en förteckning över svar som kommit in i samband med muséets insamlingar av idrotts-traditioner finns likaså på data. Idrottsarkivet har även tillgång till dessa uppgifter och kan därför ge forskarna en mångsidigare service. För att främja och utveckla forskningen i idrottens historia, har idrottsarkivet börjat samla in uppgifter för ett register över idrottshandlingar som förvaras på annat håll i landet. En del distrikt och föreningar har redan deponerat sina handlingar i landsarkiven och en stor del av idrottsdokumenten på gräsrotsnivå finns ännu i föreningarnas ägo. Idrottsarkivet kommer i fortsättningen att föranstalta arkivförfrågningar hos såväl föreningar som landsarkiv, bibliotek och museer för att komplettera registret. Finlands Idrottsarkiv och samarbetet med idrottsmuséet, -bib-

lioteket och bibliotekets informationstjänst – alla under ett och samma tak – måste ses som en förebild i såväl nordiskt som ett vidare internationellt perspektiv.

Idrottsarkivering i Sverige, Norge och Danmark

I de övriga nordiska länderna är idrottsarkiveringen inte lika centraliserad som i Finland. Närmast den finländska förebilden kommer Sverige, där två instanser sköter om de större organisationernas arkiv – riksarkivet och Idrottens Hus. De äldre etablerade grenförbunden har deponerat sina handlingar i svenska riksarkivet, medan det nyare materialet förvaras i Idrottens Hus i Farsta utanför Stockholm. I Sverige finns också det lokala materialet ännu till stora delar i föreningarnas och distriktsorganisationernas ägo. Det omfattande nätet av folkrörelsearkiv intresserar sig också för idrottsrörelsen, som blivit en allt betydelsefullare folkrörelse vid sidan av arbetarrörelsen, nykterhetsrörelsen m.fl.

Det svenska riksidrottsförbundet har anställt en professionell arkivarie med biträden i Idrottens Hus, där man också reserverat rikligt med utrymme för färskare handlingar. Riksidrottsförbundets handlingar före 1970 är deponerade i riksarkivet. På lokal nivå bör man ännu notera, att Stockholms idrottsliv är synnerligen väl dokumenterat. Projektet Operation Stockholms Idrottsminnen har pågått sedan början av 1970-talet och har resulterat i en samling bestående av 200 föreningsarkiv, som är nästan kompletta och finns registrerade i Stockholms stadsarkiv. Idrottsforskningens intressen bevakas i Sverige av en riksomfattande och flera lokala idrottshistoriska föreningar.

Idrottsarkiveringen i Norge är fortfarande rätt splittrad. Det norska riksidrottsförbundets historia har nyligen utforskats, men handlingarna torde ännu befinna sig i förbundets ägo. Förutom hos grenförbunden kan man säkert finna idrottsdokument i norska riksarkivet, Arbeiderbevegelsens arkiv, Idrettens Hus, Norges idrettshøgskoles bibliotek samt i nätet av lokalhistoriska arkiv runt om i Norge. I Norge verkar numera även en idrottshistorisk förening, som säkert kan bidra till att effektivisera arkiveringen av den norska idrottsrörelsens handlingar.

I Danmark har man inte nått en lika koncentrerad arkivering som i Finland eller Sverige, men man är på god väg att få handlingarna registrerade. Danska riksarkivet har mottagit en stor del av handlingarna på nationell nivå och på lokalplanet har en del idrottshandlingar funnit sin väg till de lokalhistoriska arkiven. Danska riksarkivet inledde 1976 en systematisk insamling av föreningsarkiv och senare utvidgades projektet till det regionala planet, där man började registrera och insamla folkliga föreningsarkiv, däribland även idrottsföreningar. Numera torde en sådan registrering ha utförts för hälften av de danska amten och av resultatet kan man utläsa vilka idrottsföreningars arkiv som registrerats,

hur omfattande de är och var de förvaras. I samband med ett idrottshistoriskt seminarium på Danmarks højskole for legemsøvelser 1983 behandlades även arkiveringen av danska idrottshandlingar. Rapporten från seminariet visar tydligt hur splittrat det danska idrottsmaterialet är. Man är tvungen att vända sig till många instanser för att få en samlad bild av idrottslivet. I Danmark verkar också en idrottshistorisk förening i vars intresse det torde ligga att koordinera idrottsarkiveringen.

Framtidsvisioner – samnordisk idrottsarkivering

Vid sidan om arbetet på det nationella planet har Finlands Idrottsarkiv tagit initiativ till ett nordiskt samarbete kring idrottsarkivering. Ett motsvarande samarbete finns redan mellan idrottsbiblioteken (Nordisk Samarbetkommitté för Idrottsbiblioteken, NORSIB); representanter för de nordiska ländernas idrottshögskolors bibliotek och Finlands Idrottsbibliotek sammanträder vartannat år. Inför nästa möte i Stockholm 1991 lade Finlands Idrottsarkiv (Kenth Sjöblom) fram idén, att man skulle sammankalla sakkunniga inom idrottsarkiveringen från Norge, Danmark, Sverige, Island och Finland för att presentera läget i respektive länder och därefter dra upp riktlinjer för ett nordiskt samarbete. Den framstående svenske idrottshistorikern Jan Lindroth har engagerat sig för frågan och föreslagit att man kunde försöka åstadkomma en samnordisk idrottsarkivguide.

En vidareutveckling av samarbetet kunde omfatta ett samnordiskt register motsvarande det som Finlands Idrottsarkiv gjort upp för Finlands del. Idrottsarkivet har också gjort förberedelser för ett register över idrottshandlingar rörande Finland i utländska arkiv eller motsvarande forskningsinstitutioner. I Danmark har man som nämnt genomfört en omfattande registrering av föreningsarkiv och i Sverige har åtminstone Stockholms stadsarkiv någon form av register till sitt förfogande. Det finns alltså förutsättningar även om det kommer att ta mycket tid i anspråk att utveckla samarbetet.

I framtiden hägrar möjligheten att diskutera mera detaljerade arkiveringsproblem, som exempelvis gallringsproblematiken och hur man kunde påverka idrottsorganisationernas arkivering i ett tidigare skede. I utvecklingsarbetet är det viktigt att arkivpersonal, forskare och representanter för idrottsorganisationerna deltar.

Referenser:

Verner Bruhn, 'Hvad kan lokalarkiver og foreningsarkiver bruges til?', *Idræthistorisk Årbog* 1986. Dansk Idræthistorisk Forening Krop og Kultur. Red. av Per Jørgensen et. al. Viborg 1986.

Björn Jordell, 'Operation Stockholms idrottsminnen, en presentation', *Idrott, Historia och Samhälle. Svenska idrottshistoriska föreningens årskrift* 1983.

Jan Lindroth, 'Idrottsarkiven – en folkrörelses otryckta källmaterial', *Meddelanden från Svenska Riksarkivet för åren 1974-1975; I fädrens spår.Handledning i lokalhistorisk idrottsforskning*. Utgiven av Svenska Idrottsrörelsens Studieförbund (SISU). 1988; 'Sport Archives and Museums in the Nordic Countries – Some Facts and Reflections', *Stadion. Internationale Zeitschrift für Geschichte des Sports/International Journal of the History of Sport/Revue Internationale d'Histoire du Sport*. XI,1. Sankt Augustin 1985/-87.

Finn Olstad & Stein Tønnesson, *Norsk Idretts Historie I-II*. 1986-.

Rapport fra Idræthistorisk seminar den 7-8. oktober 1983 på Danmarks Højskole for Legemsøvelser.

